

OPAS

KUOLINPESÄN HALLINTO-OPAS

Lindblad

KUOLINPESÄN HALLINTO-OPAS

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa kuolinpesän osakkaalle yleiskuva kuolinpesän hoitamisesta eli pesänselvitykseen yleisimmin liittyvistä vaiheista ja selviteltävistä asioista.

- > kuolinpesän haltuun ottaminen
- > perunkirjoitusvaihe
- > testamentit
- > ositus
- > avioehtosopimus
- > lakiosa
- > perinnönjako ja sen voimaantulo
- > kuolinpesän ylivelkaisuus
- > perinnöstä luopuminen
- > osakkaiden vastuu perittävän ja kuolinpesän veloista.

Tämä opas on laadittu maaliskuussa 2019. Pyydämme oppaan lukijoita huomioimaan, että säädöksissä ja ohjeistuksissa voi tapahtua muutoksia, joita tässä oppaassa ei ole voitu huomioida. Oppaan yleisluonteisuuden ja kuolinpesissä esiintyvien lukuisten yksilöllisten asiayhdistelmien vuoksi painotamme, että tämän oppaan perusteella tekemänne päätelmät tulee tarkistuttaa perintöoikeuteen perehtyneellä asiantuntijalla.

1. KUOLINPESÄN HALTUUN OTTAMINEN

Pesänselvityksen ensimmäinen vaihe on kuolinpesän haltuunotto. Haltuunotto on velvollisuus, joka osakkaiden on hoidettava. Perittävän kanssa yhdessä asuneella kuolinpesän osakkaalla on kuitenkin velvollisuus pitää huolta omaisuudesta ja hoitaa sitä siihen saakka, kunnes kaikki kuolinpesän osakkaat tai se, jonka hallittavaksi pesä on määrätty, ottavat omaisuuden hallintaansa. Poikkeuksen tähän muodostaa tilanne, jossa kuolinpesän omaisuus on jo esimerkiksi edunvalvojan, toimitsijan tai jonkun muun hoidettavana.

Osakkaan on viivytyksettä annettava kuolemantapauksesta tieto muille osakkaille. Jos perillinen tai testamentinsaaja on vajaavaltainen tai jos hänen toimintakelpoisuuttaan on rajoitettu eikä hänellä ole edunvalvojaa, sen, jonka hallussa pesä on, tulee ilmoittaa kuolintapauksesta holhousviranomaiselle eli Maistraatille.

Edellä mainitut velvollisuudet koskevat myös eloonjäänyttä puolisoa, vaikka hän ei olisikaan kuolinpesän osakas.

Joskus tilanne voi kuitenkin olla se, että kukaan edellä mainituista ei ota kuolinpesän omaisuutta haltuunsa ja ala hoitaa sitä. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun yksin asuva vanhus kuolee ja hänen perillisensä asuvat kaukana sukulaisestaan. Tällaisessa tilanteessa velvollisuus ottaa kuolinpesän omaisuus haltuun on sillä, jolle se olosuhteisiin nähden kuuluu. Velvollisuus voi syntyä esimerkiksi naapurille tai vainajan ystävälle, joka on käynyt auttamassa vainajaa. Omaisuuden haltuunoton jälkeen haltuunottajalla on velvollisuus kutsua paikalle kuolinpesän osakas tai ilmoittaa kuolemantapauksesta käräjäoikeudelle, joka voi määrätä tarpeen mukaan toimitsijan huolehtimaan edellä mainituista osakkaan velvollisuuksista.

2. OSAKKAIDEN YHTEISHALLINTA JA KUOLINPESÄN SELVITTÄMINEN

Kun kuolinpesä on otettu pesän osakkaiden haltuun, alkavat he yhdessä hallita kuolinpesää. Yhteishallinta tarkoittaa sitä, että kun päätetään pesään liittyvistä asioista, tulee siihen saada kaikkien osakkaiden yksimielinen suostumus. Käytännössä yksimielisyyden katsotaan vallitsevan pesän asioita hoidettaessa, mikäli joku osakkaista ei nimenomaisesti ilmoita muille osakkaille vastustavansa pesää koskevaa päätöstä. Pesän osakkailla voi olla yhteishallinnosta myös sopimus, jolla he määrittävät yksityiskohtaisesti hallinnon ja edustamisoikeuden sisällön, jolloin suostumukset pesän toimenpiteisiin ilmenevät sopimuksen ehdoista. Hallintovastuita voi sopimuksella siirtää valinnan mukaan pesän osakkaille tai esimerkiksi ulkopuoliselle asianajajalle.

Huomionarvoista on, että osakkaat ovat sopimuksen sisällöstä huolimatta velvollisia korvaamaan yhteisvastuullisesti aiheuttamansa vahingon sille, jonka oikeus on pesän selvityksestä riippuvainen. Jos osakkaat (tai yksikin osakas) haluavat esimerkiksi laajan kuolinpesän kyseessä ollen minimoida vastuitaan, niin osakas voi yksin tai yhdessä muiden osakkaiden kanssa hakea käräjäoikeudelta asianajajan määräämistä kuolinpesän pesänselvittäjäksi. Määräyksestä eteenpäin pesänselvittäjä vastaa toimenpiteillään kuolinpesälle tai sen ulkopuolisille tahoille mahdollisesti aiheuttamista vahingoista.

Pesän osakkaiden otettua pesän yhteishallintaan tulee heidän aloittaa toimet pesän selvittämiseksi. Pesänselvityksen tarkoituksena on kuolinpesän saattaminen jakokelpoiseen kuntoon. Kuolinpesän osakkaat voivat myös valtuuttaa jonkun pesäosakkaan taikka ulkopuolisen, esimerkiksi asianajajan, hoitamaan kuolinpesän selvityksen.

Aivan ensimmäiseksi selvitysvastuussa olevien tulee huolehtia siitä, että kuolinpesän varat ja velat kartoitetaan. Tärkeää on myös koettaa löytää mahdollinen testamentti ja selvittää, oliko naimisissa olleella vainajalla avioehto. Mikäli vainaja on eronnut, tulee pesän selvittämisen yhteydessä hankkia myös osituskirja, mikäli ositus on avioeron jälkeen tehty. Ennen perunkirjoituksen toimittamista tulee myös selvittää, onko vainaja antanut eläessään ennakkoperintöä. Kaikilla edellä mainituilla seikoilla on vaikutusta, kun laaditaan perunkirjoitusta. (Katso tarkemmin perunkirjoituksesta tämän oppaan luvusta 3.)

Kuolinpesän osakkaiden tulee myös huolehtia siitä, että kuolinpesän laskut ja muut maksut maksetaan ajallaan. Jos nämä laiminlyödään, voi kuolinpesälle aiheutua näistä ylimääräisiä kustannuksia korkojen ja mahdollisten perintätoimien muodossa. Pesän osakkaat eivät kuitenkaan ole velvollisia maksamaan kuolinpesän laskuja omista varoistaan, vaan niihin on velvollisuus käyttää vain kuolinpesän varallisuutta. Tietys-

sä tilanteessa osakkaiden voi olla kuitenkin järkevää maksaa kuolinpesälle kuuluvia laskuja omista varoistaan ja velkoa näitä myöhemmin pesältä. Tämänkaltainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun kuolinpesällä ei ole rahavaroja laskuihin, mutta on merkittävä määrä kiinteää omaisuutta. Tällöin voi olla järkevää, että pesän osakkaat yhdessä sopivat siitä, miten laskut maksetaan, jos osakkailla on tähän oman taloudellisen tilanteensa puolesta mahdollisuus. (Katso tarkemmin osakkaan velkavastuusta tämän oppaan luvusta 12 ja ylivelkaisuudesta kuolinpesästä luvusta 9.)

Kuolinpesä voidaan luovuttaa myös viralliselvitykseen. Tällöin kuolinpesän hallinto ja selvitysvelvollisuus siirtyvät puolueettomalle pesäselvittäjälle. Pesäselvittäjää voidaan hakea tilanteissa, joissa osakkailla on erimielisyyttä pesän hallinnasta ja selvityksestä. Mikään ei kuitenkaan estä hakemasta pesäselvittäjää myös sellaisiin pesiin, joissa osakkailla ei ole erimielisyyttä, mutta osakkaat katsovat, että hallinto ja selvitys on parasta hoitaa puolueettoman ja kokeneen pesäselvittäjän toimesta.

Pesäselvittäjää haetaan kirjallisella hakemuksella käräjäoikeudesta. Käräjäoikeus määrää osakkaan tai osakkaiden hakemuksesta muita osakkaita kuultuaan puolueettoman henkilön hallitsemaan kuolinpesää ja hoitamaan pesäselvityksen. Pesäselvittäjän hallussa olevan kuolinpesän osakkaiden yhteishallinto päättyy ja selvitysvastuu siirtyy pesäselvittäjälle. Pesäselvittäjä kuitenkin hallitsee ja selvittää pesää yhteistyössä osakkaiden kanssa. Pesäselvittäjällä on viime kädessä valta tehdä päätös niistä selvitykseen ja hallintoon liittyvistä asioista, joista osakkaat ovat olleet erimielisiä.

Kuolinpesään on mahdollista hakea pelkästään pesäselvittäjää, mutta hyvin yleistä on, että samassa yhteydessä haetaan myös pesänjakaja. Pesäselvittäjällä ei nimittäin ole valtaa tehdä päätöksiä, jotka koskevat varsinaista perinnön jakamista. (Katso tarkemmin osakkaan perinnönjaosta tämän oppaan luvusta 8.)

Pesäselvitys ja osakkaiden yhteishallinto päättyvät, kun omaisuus on tullut lainvoimaisesti jaetuksi osakkailla. Samat päättymistä koskevat säännöt koskevat myös viralliselvityksessä olevaa pesää.

3. PERUNKIRJOITUSVAIHE

Perunkirjoitus on lain mukaan toimitettava kaikkien henkilöiden kuoleman jälkeen, jotka kuollessaan asuivat vakituisesti Suomessa. Perukirja tulee tehdä myös muualla vakituisesti asuneen henkilön kohdalla, jos tällä oli kuollessaan omaisuutta Suomessa.

Perunkirjoituksen tarkoituksena on laatia perukirja, jossa:

- > selvitetään kuolinpesän osakkaat
- > luetteloidaan kuolinpesään kuuluva omaisuus ja velat perintöveron määräämistä varten.

Perunkirjoitus tulee toimittaa kolmen kuukauden kuluessa kuolinpäivästä. Jos perukirjan laadintaan ei kolmen kuukauden määräaika riitä, voi tähän määräaikaan hakea pidennystä verohallinnolta. Hakemuksessa tulee perustella syy, miksi perunkirjoitusta ei voida toimittaa määräajassa. Hakemuslomakkeita saa verohallinnon nettisivuilta. Perunkirjoitusajan pidennyshakemuksen tulee olla verohallinnossa ennen kuin kolmen kuukauden määräaika on kulunut umpeen. Jos perukirjan toimittaa verohallintoon myöhässä, voi seurauksena olla myöhästymismaksu tai veronkorotus.

Perunkirjoituksen järjestämisestä on vastuu sillä, jonka hoidossa pesään kuuluva omaisuus on. Käytännössä perunkirjoituksen järjestää yleensä vainajan leski tai lapset. Perunkirjoituksen voi toimittaa jokainen oikeustoimikelpoinen henkilö tai pesän osakkaat voivat valtuuttaa jonkun ulkopuolisen, esimerkiksi asianajajan, hoitamaan perunkirjoitusta.

Vaikka kysymyksessä olisi varaton tai ylivelkainen kuolinpesä, tulee perunkirjoitus järjestää myös tällaisessa tapauksessa. Huomioitavaa on, että vainajan velat eivät periydy omaisille eikä omaisten tarvitse maksaa vainajan velkoja omista varoistaan. Velkojille tulee kuitenkin ilmoittaa kuolinpesän varattomuudesta.

Ennen perunkirjoitustilaisuutta täytyy pesän osakkaiden tai heidän valtuuttamansa henkilön kerätä tarpeelliset tiedot perukirjaa varten:

- › Vainajan sukuseelvitys 15 ikävuodesta alkaen kaikista rekistereistä, joissa hän on ollut kirjoilla
- › Virkatodistukset (väestörekisteristä tai seurakunnasta) kaikista kuolinpesän osakkaista
- › Testamentti
- › Henkivakuutukset
- › Annetut ennakkoperinnöt ja/tai lahjat
- › Avioehto tai osituskirja
- › Jos vainaja on leski, ensiksi kuolleen puolison jälkeen laadittu perukirja liitteineen

Tiedot varallisuudesta:

- › Kuolinhetkellä olleet vainajan käteisvarat
- › Saldotodistukset talletuksista kuolinpäivän mukaisine korkoineen ja pääomineen
- › Tiedot asunto-osakkeesta ja sen käypä arvo
- › Tiedot kiinteistöstä ja sen käypä arvo
- › Kulkuneuvot
- › Arvopaperit ja arvo-osuudet
- › Jäsenyydet, bonukset ja muut etuudet kauppa­liikkeessä
- › Kuolinpesäosuudet
- › Eryt­yisen arvokas irtaimisto (ei tavallinen koti-irtaimisto)
- › Muu omaisuus (esim. yritysvarallisuus)
- › Saatavat (palkka, päiväraha, eläke, palautukset)

Lesken tulee ilmoittaa samat tiedot varallisuutensa osalta.

Tiedot veloista:

- › Pankkilainat ja muut velat korkoineen kuolinhetkeltä (myös lesken)
  - › Takaukset
  - › Kuolinpäivän jälkeen maksettujen laskujen kuitit ja kuolinpesälle tulleet laskut
- Kun tarpeelliset tiedot on kerätty, voidaan järjestää itse perunkirjoitustilaisuus.

Perunkirjoitustilaisuus

Perintökaaren 20. luvun mukaan perunkirjoitustilaisuudesta on hyvissä ajoin ilmoitettava

perunkirjoitukseen kutsuttaville. Kutsu on hyvä toimittaa kirjallisessa muodossa. Perunkirjoitukseen on kutsuttava kaikki pesän osakkaat, leski sekä muut oikeudenomistajat. Kuolinpesän osakkaiden läsnäolo perunkirjoituksessa ei ole pakollista. Osakas voi myös halutessaan valtuuttaa jonkun ulkopuolisen edustamaan häntä perunkirjoitustilaisuudessa.

Perunkirjoituksessa on jonkun toimittava pesän ilmoittajana. Yleensä pesän ilmoittaja on pesän osakkaista se, joka on parhaiten perehtynyt pesän tilaan tai hoitaa muutoin pesän omaisuutta. Pesän ilmoittaja vakuuttaa valaehteisesti allekirjoituksellaan, että hän on antanut perukirjaa varten kaikki tarpeelliset tiedot eikä ole jättänyt tahallisesti mitään ilmoittamatta.

Lisäksi perunkirjoituksessa tarvitaan kaksi uskottua miestä. Uskottujen miesten tulee olla esteettömiä, täysi-ikäisiä ja oikeustoimikelpoisia. Uskottujen miesten tehtävänä on arvioida omaisuutta puolueettomasti. Uskotut miehet merkitsevät perukirjaan vakuutuksensa, että he ovat arvioineet omaisuuden oikein parhaan ymmärryksensä mukaan.

Perunkirjoitustilaisuudessa käydään läpi kuolinpesän omaisuus sekä velat ja niistä laaditaan perukirja.

Perukirja

Perukirja on omaisuusluettelo, jossa on luetteloitu vainajan varat ja velat. Perukirja on samalla perintöveroilmoitus, jonka pohjalta verottaja määrää perintöveron. Omaisuuden arvo merkitään perukirjaan sellaisena kuin se oli vainajan kuolinhetkellä. Jos vainaja oli kuollessaan naimisissa, arvioidaan myös lesken varat ja velat sekä merkitään ne perukirjaan.

Perukirja toimii myös osakasluettelonä. Tällainen perukirjaan laadittu osakasluettelo on tarvittaessa osoitettava oikeaksi sukuselvitys- ja virkatodistuksilla, ellei ole hankittu maistraatin vahvistusta siitä, että kaikki osakkaat on merkitty perukirjaan. Virallinen maistraatin vahvistama osakasluettelo vaaditaan tiettyihin oikeustoimiin.

Perunkirjoitus ei ole perinnönjako. Ne ovat kaksi eri oikeustoimea, eikä niitä tarvitse järjestää samaan aikaan. Ainoan poikkeuksen tähän muodostaa tilanne, jossa kuolinpesässä on vain yksi osakas. Tällöin perukirja korvaa perinnönjakokirjan, eikä erillistä perinnönjakokirjaa tarvitse laatia.

Perukirjasta on käytävä selville perunkirjoituksen toimitusaika, paikka sekä tiedot vainajasta. Vainajasta vaadittavia tietoja ovat täydellinen nimi, henkilötunnus, ammatti,

kuolinpaikka ja -aika sekä viimeisin kotipaikka. Kuolinpesän osakkaista laaditaan lista yhteystietoineen sekä lista perunkirjoituksessa läsnä olleista. Osakkaiden sukulaisuussuhde vainajaan on myös mainittava. Eloonjäänyt leski tai erityisjälkisäädöksen saaja on myös merkittävä perukirjaan.

Jos vainaja on ollut aiemmin avioliitossa, tulee tieto avioliiton päättymisestä ja mahdollisesta omaisuuden osituksesta tehdä merkinnät perukirjaan. Jos omaisuuden ositusta ei ole tehty, on myös entinen puoliso kuolinpesän osakas siihen asti, kunnes avioero-ositus on tehty.

Perukirjaan merkitään lisäksi vainajan mahdollinen henkivakuutus. Mikäli vainaja on antanut jollekin ennakkoperintöä tai tähän rinnastettavan lahjan, tulee tieto kirjata perukirjaan.

Jos tiedetään vainajan tehneen testamentin, merkitään tieto tästä perukirjaan ja kopio testamentista liitetään perukirjaan.

Perukirjaan liitetään jäljennökset kaikista niistä asiakirjoista, joilla on merkitystä pesän tilan selville saamiseksi. Perukirjasta ja verohallinnon vaatimista liitteistä toimitetaan kopiot verottajalle. Tietoa tarpeellisista liitteistä saa verohallinnon sivuilta osoitteesta www.vero.fi/.

Kun perunkirjoitus toimitetaan lesken jälkeen, liitetään ensiksi kuolleen puolison perukirja lesken perukirjaan.

Vainajan velat ovat velkaa, jotka ovat pääsääntöisesti syntyneet vainajan elinaikana, kuten sähkö- ja vesilaskut, puhelinlaskut, sairaalamaksut, maksamatta olevat verot tai asunovelka. Vuokratulua tyhjilleen jääneestä asunnosta voidaan vähentää 1–2 kuukauden ajalta kuoleman jälkeen.

Pesän omaisuudesta saadaan vähentää hautajaisista aiheutuneet kustannukset. Tällaisia kustannuksia ovat mm. itse hautajaistilaisuuden kustannusten lisäksi hautakivestä ja sen pystyttämisestä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Lisäksi voidaan vähentää perunkirjoituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset.

Lopuksi pesän ilmoittaja ja uskotut miehet sekä muut läsnä olevat allekirjoittavat perukirjan.

Kopio perukirjasta ja tarpeellisista liitteistä lähetetään verohallintoon postitse kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta. Sähköisessä muodossa verohallinto ei vielä tällä hetkellä voi vastaanottaa perukirjaa.

4. TESTAMENTIT

*Tässä kappaleessa käsitellään testamentteja kuolinpesän hallinnon kannalta. Mikäli olet kiinnostunut nimenomaan testamentin laatimisesta, voit tutustua myös aiemmin tekemäämme oppaaseen, **Opas testamentin suunnitteluun.***

Kun vainajan jälkeen löydetään testamentti, on sen, joka testamentin löytää, annettava testamentista tieto sille henkilölle tai niille henkilöille, jotka ovat oikeutettuja saamaan testamentin kautta perintöä. Testamentin saajan saatua tiedon testamentista tulee hänen punnita, ottaako hän testamentin vastaan. Testamentin saajan ei ole pakko ottaa testamenttia vastaan ja hänellä on mahdollisuus ottaa testamentti vastaan myös osittain. Testamentin saajan on vedottava testamenttiin kymmenen vuoden kuluessa perinnönjättäjän kuolemasta. Jos testamenttiin perustuva oikeus alkaa myöhemmin, esimerkiksi ensisijaisen saajan kuoltua, kymmenen vuoden määräaika alkaa kulua vasta kun testamenttiin perustuva oikeus tulee voimaan. Kyseinen määräaika on ehdoton, eikä sitä voi millään tavalla pidentää.

Testamentin vastaanottaminen tapahtuu antamalla testamentti todisteellisesti tiedoksi erikseen jokaiselle perilliselle. Testamentin tiedoksiannossa ei siis riitä, että testamentti annetaan tiedoksi ainoastaan esimerkiksi yhdelle osakkaalle taikka mahdolliselle pesänhoitajalle. Tiedoksiannon muotomääräystä ei myöskään täyty se, että testamentista on pelkästään maininta perukirjassa.

Testamentti voidaan kyllä antaa tiedoksi myös perunkirjoitustilaisuudessa. Tällöin testamentti tulee lukea osakkaille perunkirjoitustilaisuudessa ja luovuttaa heille oikeaksi todistettu jäljennös testamentista. Perunkirjoitustilaisuudessa voidaan esittää myös alkuperäinen testamentti, mutta tämä ei poista velvollisuutta luovuttaa oikeaksi todistettua jäljennöstä osakkaille. Koska tiedoksiannon pitää tapahtua todisteellisesti, tulee tiedoksianto kirjata perukirjaan. Perunkirjoituksen uskotut miehet toimivat tässä tapauksessa todistajina siitä, että testamentti on annettu tiedoksi osakkaille. Perunkirjoituksessa testamentti tulee tiedoksi annetuksi niille pesän osakkaille, jotka ovat paikalla perunkirjoituksessa.

Testamentti voidaan antaa tiedoksi myös muussa yhteydessä kuin perunkirjoituksessa. Tällöin testamentti tulee antaa tiedoksi osakkaille haastemiehen välityksellä tai muutoin todistettavasti, ja heille on annettava samalla oikeaksi todistettu jäljennös testamentista.

Jos yhdessä testamentissa on useita edunsaajia, ei jokaisen tarvitse antaa testamenttia erikseen tiedoksi pesän osakkaille. Yhden testamentin saajan suorittama tiedoksianto tulee siis kaikkien testamentin saajien hyväksi ja kaikkien testamentin saajien katsotaan antaneen testamentin tiedoksi pesän osakkaille, vaikka toimenpiteen suorittaa vain yksi saajista. Jos testamentteja on useita, tulee kaikki testamentit antaa tiedoksi todisteellisesti osakkaille.

Testamentin tiedoksi antaminen on eri asia kuin testamentin hyväksyminen. Mikäli osakas ei hyväksy testamenttia, on hänellä testamentin tiedoksisaamisesta 6 kuukauden aikaa nostaa moitekanne testamentin tekijän viimeisen tosiasiallisen asuinpaikan käräjäoikeudessa. Perillisellä ei kuitenkaan ole moiteoikeutta, jos hän on hyväksynyt testamentin tai muulla todistettavalla tavalla luopunut moiteoikeudestaan. Testamentti voidaan siis hyväksyä myös tiedoksiannon yhteydessä, mutta osakkaan ei ole tätä pakko tehdä, vaan hän voi jatkaa harkintaansa hyväksymisestä kuuden kuukauden ajan testamentin tiedoksi antamisesta.

Moitekanteen tarkoituksena on saada testamentti pätemättömäksi. Mikäli testamentti julistetaan pätemättömäksi joko kokonaan tai osittain, ei se ole enää pätemättömiltä osin voimassa. Perintö jaetaan tällöin mahdollisen aiemman testamentin taikka perintökaaren säännösten mukaan. Moitekanne on perilliskohtainen, eli jos vain osa perillisistä moittii testamenttia ja osa hyväksymällä testamentin luopuu testamentin moittimisoikeudesta, moitekanteesta mahdollisesti seuraavan tuomioistuimen testamentin pätemättömäksi julistavan ratkaisun vaikutukset eivät ulotu testamentin hyväksyneisiin perillisiin.

Testamenttia voidaan moittia seuraavilla perusteilla:

1. jos testamentin tekijä ei ollut kelpoinen määräämään jäämistöstään;
2. jos testamenttia ei ole tehty laissa säädettyssä muodossa;
3. jos testamentin tekemiseen on vaikuttanut mielisairaus, tylsämielisyyttä tai testamentin tekijän muu sieluntoiminnan häiriö; tai
4. jos testamentin tekijä on pakotettu tekemään testamentti tai hänet on siihen taivutettu käyttämällä väärin hänen ymmärtämättömyyttään, tahdon heikkoutaan tai riippuvaista asemaansa taikka jos hänet on petollisesti viety tekemään testamentti tahi jos hän on muutoin sillä tavoin erehtynyt, että se on määräävästi vaikuttanut hänen tahtoonsa.

Kun testamentti, joka loukkaa rintaperillisen lakiosaa, on saatu todisteellisesti tiedoksi, on rintaperillisen päätettävä, vaatiiko hän lakiosaansa. Rintaperillisillä on oikeus lakiosaan, joka on puolet koko perinnöstä. Lakiosa jaetaan rintaperillisten kesken tasan. Rintaperillisen ei ole pakko vaatia lakiosaansa, mutta hänen on sitä vaadittava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun rintaperillinen sai todisteellisesti tiedon testamentista. Lakiosavaatimus on tärkeää esittää myös siinä tapauksessa, että rintaperillinen aikoo moittia testamenttia, sillä vaatimus on esitettävä määrääjässä huolimatta moitekanteesta. Lakiosavaatimus on esitettävä todisteellisesti. Se voidaan esittää haastemiehen välityksellä tai antamalla lakiosavaatimuksesta tietoa muutoin todisteellisesti. (Lakiosasta tarkemmin tämän oppaan kappaleessa 7.)

5. OSITUS

Osituksen tarkoituksena on purkaa puolisoitten aviovarallisuussuhde. Ositusperusteita ovat avioero ja avioliiton päättyminen puolison kuolemaan. Tässä oppaassa keskitytään ensisijaisesti ositukseen, jonka perusteena on avioliiton päättyminen puolison kuolemaan, mutta huomioidaan myös se tilanne, jossa avioero on tapahtunut ennen kuolemaa ja ositus on jäänyt toimittamatta.

Ositusperusteen syntyhetki on puolison kuolinhetki. Mikäli avioliitto on päättynyt ennen kuolemaa avioeroon, on ositusperusteena avioeron vireilletulopäivä. Ositusperusteen syntyhetki on merkittävä, sillä se määrittää, mikä osa omaisuudesta ja veloista on avio-oikeuden alaista. Avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen vaikuttaa myös se, olivatko puoliset tehneet keskenään avioehdon. (Lisää avioehdosta ja sen vaikutuksesta kappaleesta 6.)

Osituksen tarkoituksena on selvittää, kuinka paljon kummallakin puolisoilla on avio-oikeuden alaista omaisuutta ositusperusteen syntyhetkellä. Tämä tapahtuu luetteloimalla molempien puolisoitten nimissä oleva omaisuus velat osituslaskelmaan. Yhdessä omistettu omaisuus, jota ei pystytä nimeämään kummallekaan osapuolelle, katsotaan omistetun puoliksi. Osituslaskelman perusteella saadaan selville, onko toisella puolisoilla velvollisuus maksaa tasinkoa toiselle puolisoille tai hänen kuolinpesälleen. Varakkaampi osapuoli joutuu siis maksamaan tasinkoa köyhemmälle puolisoille siten, että netto-omaisuus menee puolisoitten välillä tasan. Leskellä on kuitenkin oikeus kieltäytyä maksamasta tasinkoa kuolinpesälle. Toinen merkittävä lesken oikeus on hänen oikeutensa pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoitten yhteinen koti tavanomaisine koti-irtaimistoineen. Kuolinpesän on sen sijaan lesken niin vaatiessa maksettava tasinko leskelle.

Tasinkoa on maksettava myös siinä tapauksessa, että avioero on tullut vireille ennen kuolemaa, mutta ositusta ei ole tehty. Tässä tilanteessa kumpikin osapuoli on velvollinen maksamaan laskelman niin osoittaessa tasinkoa toiselle. Kummallakaan ei kuitenkaan ole oikeutta kieltäytyä tasingon maksusta tai vaatia kotia hallintaansa.

Tasinkoon oikeutetun ei kuitenkaan ole pakko vaatia tasinkoa ja näin ollen tasinkoon oikeutettu voikin ilmoittaa, ettei vaadi tasinkoa toiselta osapuolelta.

Huomionarvoista on, että mikäli molemmat avioliiton osapuolet ovat kuolleet, ei kummankaan perillisillä ole oikeutta kieltäytyä maksamasta tasinkoa tai vaatia kotia hallintaansa. Kyseiset oikeudet ovat siis vain lesken käytössä. Tämän vuoksi ositusta ei kannata tarpeettomasti pitkittää, sillä ositus voidaan tehdä myös erillään perinnönjaoista.

Yleinen väärinkäsitys on myös, että leski perisi puolisonsa. Leski ei kuitenkaan peri puolisoaan, mikäli puolisoilla on rintaperillisiä. Leski perii puolisoaan ainoastaan siinä tapauksessa, että hänen hyväkseen on tehty testamentti taikka jos puolisoilla ei ole rintaperillisiä. Mikäli nämä ehdot eivät täyty, ei leski peri mitään. Hän kuitenkin voi saada tasingon kautta puolisonsa omaisuutta itselleen, mutta tällöin kyse ei ole perinnöstä.

Pesänselvittäjä ja -jakaja voi toimittaa myös osituksen, mikäli osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen siitä, miten ositus tulisi suorittaa. (Lisää pesänselvittämisestä kappaleessa 2 ja pesänjakajasta kappaleessa 8.)

6. AVIOEHTOSOPIMUS

Puolisot voivat halutessaan solmia avioehdon. Avioehto voidaan tehdä joko ennen avioliittoa tai avioliiton aikana. Avioehto ei voi kuitenkaan tehdä enää, kun avioero on tullut vireille käräjäoikeudessa. Avioehto on määrämuotoinen oikeustoimi, joka on rekisteröitävä maistraatissa, jotta se olisi pätevä. Tässä oppaassa keskitytään siihen, mikä vaikutus avioehdolla on kuolinpesään ja sen jakamiseen.

Avioehdossa voi olla monenlaisia määräyksiä. Määräyksen sisällöstä riippuu, millainen vaikutus niillä on kuolinpesään. Tyypillisimmässä avioehtomääräyksessä avio-oikeus puolison omaisuuteen on suljettu kokonaan pois. Tämä määräys voi olla voimassa avioliiton päättymisen tilanteissa, joista jokaisella on erilainen vaikutus kuolinpesään ja sen jakamiseen. Ensinnäkin avioehto voi olla voimassa aina, kun avioliitto päättyy. Toisessa tapauksessa avio-oikeus on voitu sulkea pois vain siinä tilanteessa, että avioliitto päättyy avioeroon. Kolmannessa ja harvinaisimmassa tapauksessa avio-oikeus voi olla suljettuna pois ainoastaan silloin, kun avioliitto päättyy kuolemaan.

Avioehtomääräyksiä voi olla monia erilaisia. Avioehdossa voidaan esimerkiksi määrätä, että vain toisen puolison omaisuus on avio-oikeuden ulkopuolista taikka että vain tietty tarkasti määritelty omaisuus ei ole avio-oikeuden alaista. Avioehtomääräyksen sisältö vaikuttaakin siihen, miten se tulee huomioida kuolinpesässä ja perinnönjaossa.

Jos avioehtosopimus on täysin avio-oikeuden poissulkeva eikä leski peri puolisoaan, ei leskestä tule pesän osakasta. Hän ei siten osallistu kuolinpesän yhteishallintoon osakkaiden kanssa. Huomionarvoista on, että vaikka avioehtosopimus olisi tehty, niin leski voi periä puolisonsa. Tämä voi tapahtua avioehdon estämättä siinä tapauksessa, että puoliso on tehnyt testamentin hänen hyväkseen taikka puolisoilla ei ole rintaperillisiä. Leskellä on myös oikeus avioehdosta huolimatta pitää yhteinen asunto hallinnassaan puolison kuoleman jälkeen.

7. LAKIOSA

Lakiosa on se vähimmäisosaa perittävän jäämistöstä, joka perillisellä on oikeus saada omistukseensa vainajan testamentin määräyksistä riippumatta. Perintökaaren mukaan jokaisella rintaperillisellä sekä ottolapsella ja näiden jälkeläisillä on oikeus lakiosaan tai testamentinsaajan maksamaan lakiosan arvoa vastaavaan rahamäärään. Lakiosa on puolet rintaperilliselle ja ottolapselle perintökaaren mukaan tulevan perintöosan arvosta. Lapset perivät kaiken vanhemmiltaan, jos testamenttia ei ole, ja jos vanhempi on testamentillaan määrännyt toisin, ei testamentin perusteella voida kuitenkaan jakaa kuin puolet jäämistöstä, mikäli lapset vaativat lakiosansa eli puolta siitä, mitä kukin olisi lain mukaan saanut.

Rintaperillinen voi vaatia, että lakiosaa laskettaessa otetaan huomioon perittävän antamat ennakkoperinnöt, jotkin lahjat ja lahjanluonteiset luovutukset. Ennakkoperintönä huomioon otettavia lahjoja eivät ole sellaiset perittävän eläessään antamat omaisuuserät, joiden lahjakirjoissa perittävä on ilmoittanut, että lahjaa ei ole pidettävä ennakkoperintönä, tai erinäisten olosuhteiden perusteella voidaan selkeästi päätellä lahjan antajan tarkoittaneen, että lahjaa ei ennakkoperintönä huomioida. Ennakkoluovutukset arvostetaan luovutushetken arvoon eli jäämistöä ei pyritä palauttamaan sellaiseksi kuin se olisi ilman luovutuksia. Inflaation sallitaan siis heikentää ennakkoluovutuksen arvoa. Jos jäämistöstä ei voida luovuttaa lakiosan osuutta, jossa ennakkoluovutukset huomioidaan, voivat ennakkoluovutusten saajat joutua palauttamaan samaansa omaisuutta täydentääkseen rintaperillisen lakiosaa.

Rintaperillisen on vedottava lakiosaa loukkaavan testamentin tehottomuuteen antamalla lakiosailmoitus testamentin saajalle kuuden kuukauden kuluessa testamentin tiedoksiannosta. Lakiosavaatimus on henkilökohtainen. Kukin rintaperillinen voi vapaasti päättää lakiosansa vaatimisesta ja siitä, mitkä ennakkoluovutukset hän vaatii jäämistöön lisättäviksi. Eri rintaperillisten lakiosat voivat siten poiketa toisistaan.

Lakiosa lasketaan siitä omaisuudesta, joka perittäväällä oli kuolinhetkellään. Perittävän ollessa naimisissa lakiosa lasketaan osituksen jälkeisestä omaisuudesta. Lakiosan määrä voi siis olla erilainen riippuen siitä, oliko perittäväällä ja tämän puolisoilla avioehto tai vetoaako leski tasinkoetuoikeuteensa, eli kieltäytyy maksamasta osituksen mahdollisesti osoittamaa tasinkoa perittävän kuolinpesälle.

8. PERINNÖNJAKO JA SEN VOIMAANTULO

Pesän osakkaat voivat sopia pesänjaosta keskenään. Jako tulee voimaan, kun sopimuskirja on allekirjoitettu ja esteettömien todistajien todistama. Allekirjoituksillaan pesän osakkaat hyväksyvät perinnönjaon jakokirjan mukaisesti.

Pesän osakkaat voivat kokea, että perinnönjakoon ja mahdolliseen aviovarallisuuden ositukseen pesän laajuuden, epäselvyyksien tai erimielisyyksien vuoksi liittyy seikkoja, jotka on syytä antaa asianajajan selvitettäväksi ja ratkaistavaksi. Tällaisessa tilanteessa osakkaat, tai yksikin osakas, voivat tehdä käräjäoikeudelle hakemuksen pesänselvittäjän ja/tai pesänjakajan määräämisestä.

Pesänselvittäjän tehtävänä on selvittää pesä jakokuntoon, ja pesänjakaja suorittaa perinnönjaon. Useimmiten pesänselvittäjän ja pesänjakajan tehtävään määrätään sama asianajaja, koska se on kuolinpesän kannalta kustannustehokasta.

Pesänjakajan on ensisijaisesti pyrittävä saamaan pesän osakkaat sopimaan pesän jaosta. Sopuun päästessä pesänjakajan tulee vahvistaa jako sovitulla tavalla. Jos osakkaat eivät tässä toimitusjaoksissa kutsutussa prosessissa pääse jaosta sopuun, pesänjakaja suorittaa perinnönjaon säädösten mukaisesti.

Jos kaikki osakkaat eivät hyväksy pesänjakajan suorittamaa jakoa, alkaa kuuden kuukauden moiteaika. Moiteajan kuluessa jaosta voi nostaa käräjäoikeudessa muita pesän osakkaita vastaan moitekanteen, jolla vaaditaan jaon muuttamista tai kumoamista. Mikäli kannetta ei nosteta kuuden kuukauden kuluessa pesänjakajan perinnönjakoratkaisusta lukien, tulee jaosta lopullinen eli lainvoimainen.

9. KUOLINPESÄN YLIVELKAISUUS

Jos kuolinpesän osakkaat alkuseveltelyissään tulevat siihen tulokseen, että perittävällä on enemmän velkaa kuin varallisuutta, on harkittava menettelyvaihtoehtoja. Osakkaat voivat pesän yhteishallintovastuullaan selvittää pesän ja neuvotella velkojien kanssa, miten pesään haudauskuluja, perunkirjoituskuluja ja vastaavien pesäselvityskulujen jälkeen jäljelle jäävä omaisuus realisoidaan ja jaetaan velkojien kesken. Tämä vaatii usein hieman syvempää osaamista esimerkiksi lainsäädännöstä, joka määrittelee maksunsaantijärjestyksen.

Jos osakkaat eivät halua ottaa vastuulleen tällaista selvittelyä, heillä on mahdollisuus hakea käräjäoikeudelta kuolinpesän asettamista konkurssiin. Kuolinpesän konkurssiin asettamisen edellytyksenä nykyisten säädösten mukaan on, että se on tarkoituksenmukaista pesän laajuuden, omaisuuden rahaksi muuton tai muun erityisen syyn vuoksi. Aiemmin kuolinpesän konkurssi oli välttämätön seuraus ylivelkaantuneelle kuolinpesälle. Uudet säädökset edellyttävät selvitystä erityisistä syistä, joiden perusteella konkurssiin asettaminen voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi.

Uuden tarkoituksenmukaisuussäännöksen tavoitteena voidaan pitää pesäselvittäjän valtuuksilla toimitettavan ”minikonkurssin” käyttämistä raskaan konkurssimenettelyn vaihtoehtona. Jos pesän osakkaat tai velkojat katsovat tarkoituksenmukaiseksi hakea käräjäoikeudelta kuolinpesään pesäselvittäjä määräys, prosessi siirtyy pesäselvittäjän tehtäväksi. Jos pesäselvittäjä ei jostain syystä saa kuolinpesän varallisuuden jakamisesta velkojien hyväksymää sopimusta tai jakoehdotusta tehtyä, on pesäselvittäjällä mahdollisuus hakea kuolinpesän asettamista konkurssiin.

10. KUOLINPESÄN JÄTTÄMINEN JAKAMATTOMAKSI

Jokainen pesän osakas voi vaatia pesänjakoa, joten pesän jakamatta jättäminen vaatii kaikkien osakkaiden suostumuksen. Kuolinpesän osakkaat hallitsevat kuolinpesää ja hallinnointi vaatii osakkaiden yksimielisyyttä kaikissa toimenpiteissä, ellei toisin ole sovittu. Pesä voidaan jakaa myös osittain, mutta tähänkin vaaditaan kaikkien osakkaiden suostumus.

Osakkaat voivat halutessaan tehdä nimenomaisen sopimuksen kuolinpesän yhteishallinnosta, jos pesä jätetään jakamatta. Tällaisesta sopimuksesta on erikseen laissa säädetty. Sopimus voi olla suullinen tai kirjallinen. Kirjallisen sopimuksen laatiminen on suositeltavaa, jos pesän yhteishallinnossa on odotettavissa ongelmia. Sopimuksessa voidaan yksilöidysti sopia kuolinpesää koskevista toimenpiteistä ja esimerkiksi siitä, jätetäänkö pesä jakamatta toistaiseksi vai määräajaksi. Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen voi osakas irtisanoa kolmen kuukauden irtisanomisajalla, ellei toisin ole sovittu. Irtisanomisen jälkeen voidaan vaatia perinnönjakoa.

11. PERINNÖSTÄ LUOPUMINEN

Perinnöstä luopuessaan perillinen luopuu lain tai testamentin mukaisesta oikeudesta perintöön. Tällöin hän ei ole enää kuolinpesän osakas. Perinnöstä luopujan tilalle tulevat osakkaiksi perinnöstä luopujan omat perilliset, ikään kuin perinnöstä luopuja olisi kuollut ennen perittävää.

Perinnöstä luovuttaessa on noudatettava muotomääräyksiä. Luopumisilmoitus on tehtävä kirjallisena. Luopumisen on oltava yksiselitteinen niin, että luopumistahto käy selkeästi ilmoituksesta ilmi. Perinnöstäluopumisilmoitus on osoitettava joko perittävälle tämän vielä eläessä tai perittävän kuoltua kuolinpesän osakkaalle, pesänselvittäjälle/-jakajalle, testamentin toimeenpanijalle tai sijaantuloperilliselle.

Tavallisesti perinnöstä luopuminen tapahtuu hyväksymällä perittävän tekemä testamentti tai antamalla muu kirjallinen perinnöstäluopumisilmoitus kuolinpesän osakkaalle.

Tehokas perinnöstä luopuminen edellyttää, että perillinen ei osaksikaan ole vastaanottanut perintöä (ryhtynyt perintöön). Perintöverovelvollisen katsotaan ryhtyneen perintöön, mikäli hän esimerkiksi vastaanottaa perinnön, tai edes osan perinnöstä, osallistuu jakotoimenpiteisiin tai jos perinnöstä luopuja määrää sijaantuloperillisestään.

Poiketen lain nojalla saadusta perinnöstä, testamentista voi luopua myös osittain ilman em. kaksinkertaisia veroseuraamuksia. Tällöin testamentinsaajalle määrätään perintövero vain hänen vastaanottamastaan osasta testamentattua omaisuutta. Testamentinsaaja saa siis valita, haluaako hän vastaanottaa koko testamentatun omaisuuden vai osan siitä, tai pidättää itsellään vain hallintaoikeuden.

Jos testamentinsaaja luopuu osasta perintöä, noudatetaan ensisijaisesti testamentin määräyksiä testamentin toissijaisesta saajasta. Jos testamentissa ei suoraan ole otettu kantaa tähän, voidaan testamenttia yrittää tulkita myös yleisemmin ja tätä kautta selvittää, kenelle perittävä on tarkoittanut perinnön menevän, jos testamentinsaaja ei ota osuuttaan vastaan. Jos vastaus kysymykseen ei selviä testamentin tulkinnalla, lakimääräiset perilliset saavat testamentatun omaisuuden.

Jos testamentin saaja kuolee ennen kuin hänen testamenttiin perustuva oikeutensa on tullut voimaan tai jos testamenttia ei muutoin voida hänen kohdaltaan panna täytäntöön, tulevat hänen jälkeläisensä hänen sijaansa, mikäli heillä olisi ollut oikeus periä testamentin tekijä.

Perinnöstä luopuminen voi olla tarkoituksenmukaista muun muassa tilanteessa, jossa on odotettavissa ajallisesti lähekkäisiä perinnönjakotilanteita. Tällöin perinnön siirtäminen yhden sukupolven yli voi tuottaa verosäästöä. Perinnöstä luopuminen on siis laillisen verosuunnittelun keino. Toisaalta perinnöstä luopumalla voidaan myös turvata omaisuuden säilyminen suvun piirissä.

Perinnöstä luopuminen sitoo myös konkurssivelkojia, jos luopuminen on tapahtunut ennen konkurssin alkamista tai viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun perillinen on saanut tiedon perittävän kuolemasta. Perinnöstä voi luopua niin ikään ulosottovelkojia sitovasti. Tehokkaan luopumisen tulee kuitenkin tapahtua ennen perinnönsaajan osuuden ulosmittauspäätöstä. Luopumisen ajankohdan jälkikäteisen todentamisen kannalta luopumisilmoitus on suositeltavaa tehdä myös maistraatille.

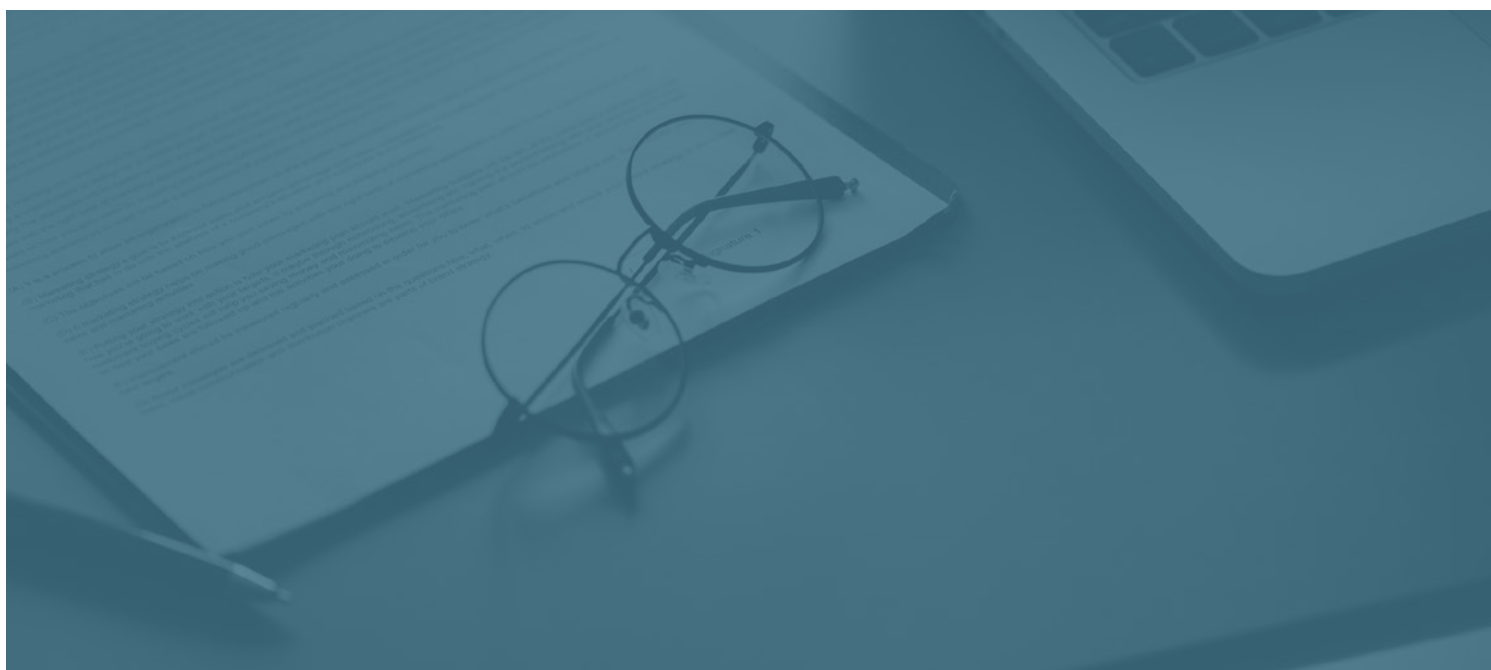
Esimerkiksi lapsettoman pariskunnan ollessa kyseessä voi varakkaan lesken olla järkevää luopua perinnöstä ensiksi kuolleen puolison jälkeen varmistaakseen omaisuutensa säilymisen sukunsa piirissä. Toisaalta jos perillinen suostuu ennakolta luopumaan perinnöstä, se lisää perittävän mahdollisuuksia määrätä jäljelle jääneestä omaisuudesta testamentilla. Perinnönjättäjällä saattaa olla tahto varmistua esimerkiksi maatilan tai yrityksen säilymisestä yhtenä kokonaisuutena sopivalle jatkajalle.

12. OSAKKAIDEN VASTUU PERITTÄVÄN JA KUOLINPESÄN VELOISTA

Jos perittävällä kuollessaan on velkoja, ne maksetaan kuolinpesän eli vainajan varoista. Henkilön kuolema ei siis lakkauta hänen velkasuhteitaan. Ensin pesän varoista maksetaan pesänselvitysvelat (esim. hautauskulut ja perunkirjoituskulut) ennen muita velkoja, ja pesän muut velat maksetaan vainajan velkojen maksamisen jälkeen. Kuolinpesän osakas ei pääsääntöisesti joudu maksamaan vainajan velkoja, jos pesässä ei ole varoja niiden maksamiseen.

Kuolinpesän osakkaalle voi kuitenkin tietyissä tapauksissa syntyä henkilökohtainen velkavastuu. Ensimmäinen henkilökohtainen velkavastuu voi syntyä silloin, jos perunkirjoitusvelvollinen osakas laiminlyö perunkirjoituksen toimittamisen. Samoin käy silloin, jos osakas perunkirjoituksessa antaa vääriä tietoja tai tahallaan jättää ilmoittamatta jonkin tietämänsä seikan. Osakkaat saattavat joutua vastaamaan henkilökohtaisesti velasta myös siinä tapauksessa, että he ovat tehneet sitoumuksia pesän lukuun, ellei velkojan kanssa ole toisin sovittu. Henkilökohtaista velkavastuuta ei kuitenkaan synny sille osakkaalle, joka on vajaavaltainen tai jota edustaa edunvalvoja.

Jos vainajan veloista ei ole varmuutta, kuolinpesän osakkaat, eloonjäänyt puoliso, pesänselvittäjä tai testamentin toimeenpanija voivat perunkirjoituksen jälkeen hakea julkista haastetta tuntemattomien velkojen selvittämiseksi. Ennen kuolinpesän velkojen maksamista tai niistä asetettua vakuutta, perinnönjakoa tai ositusta ei tule toimittaa, koska sen seurauksena osakkaat voivat joutua palauttamaan saamansa omaisuuden takaisin kuolinpesään velkojen katteeksi.

Tarvitsetko apua pesän
jakamisessa tai muissa
perintöoikeuteen liittyvissä
asioissa?

AUTAMME MIELELLÄMME.

Asianajotoimisto Lindblad & Co Oy

Helsingin toimisto

Vuorikatu 16 A 5, 00100 Helsinki

☎ 020 749 8160

✉ helsinki@lindblad.fi

Katso muiden paikkakuntien yhteystiedot
osoitteesta: lindblad.fi/toimistot

